

та наведено їх варіанти. Наголошено на необхідності вирішення проблеми фінансового забезпечення територіальних громад, а отже і регіонів країни, що набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів, що постали на шляху вітчизняного державотворення.

Ключові слова: державне управління, децентралізація, джерела фінансування, інвестиції, регіон, територіальні громади, фінансова децентралізація, фінансове забезпечення.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема децентралізації влади у вітчизняній науці державного управління завжди посідала важливе місце, починаючи з моменту проголошення незалежності України. Ще із 1991 року й донині, в Україні залишаються актуальними питання здійснення децентралізації влади, формування фінансово-самодостатніх регіонів та спроможних територіальних громад. Особливо ця проблема актуалізувалася у 2014 році. Питання децентралізації влади – передачі повноважень та ресурсів на нижчі рівні публічного управління, загострили внутрішньополітичний розвиток та зовнішню ситуацію навколо країни. Черговим етапом потужної актуалізації даного питання став 2022 рік, що ознаменувався видозміною тривалої гідридної війни російської федерації проти України у повномасштабне вторгнення російських військ на територію української держави.

Наукові теоретико-практичні розробки з означеного питання можуть суттєво допомогти мінімізації наслідків російської збройної агресії, практичному руху України до членства у Європейському Союзі, а українському суспільству – долучитися до європейських стандартів суспільного життя.

Дослідження проблем фінансового забезпечення територіальних громад сучасної України та їх органів місцевого самоврядування у контексті децентралізації має актуальне значення як для розвитку вітчизняної науки державного управління, так і для вирішення низки практичних питань, пов'язаних із спроможністю та розвитком територіальних громад, управлінням місцевими фінансовими ресурсами та фінансовою самостійністю місцевих органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Децентралізація в Україні на сучасному етапі її розвитку ставить нові завдання для відновлення українських територій, реалізації потенціалу окремих територіальних громад та регіонів, умов їхнього конструктивного існування та сталого розвитку на основі єдності та цілісності державної території, поєднання централізації та децентралізації у здійсненні державної влади. Тому чітке розуміння децентралізації на нинішньому етапі вітчизняного державотворення має теоретичне та прикладне значення, що у свою чергу дозволить визначити її актуальні типи і напрями реалізації у непростих умовах воєнно-політичної та соціально-економічної української дійсності. Нині очевидно, що потреба в оновлених знаннях щодо децентралізації влади, управління територіями та різними аспектами місцевого самоврядування є надзвичайно актуальною.

Варіативні проблеми децентралізації досліджуються у працях таких науковців, як В. Авер'янов, І. Грицяк, С. Дубенко, Л. Кривенко, Н. Мельтохова, Н. Мироненко, П. Надолішний, Н. Нижник, Г. Одінцова, В. Скуратівський, В. Цветков та ін.

Вивченням фінансової децентралізації займалися такі вчені як М. Бак, І. Вахович, Ю. Ганущак, С. Герчаковський, Б. Данилишин, І. Луніна, О. Кириленко, В. Кравченко.

Дане наукове дослідження ґрунтується на працях таких авторів як К. Бліщук, Я. Жаліло, О. Жарікова, Г. Макаров, Г. Одінцова, В. Проць, Н. Ситник, І. Тимечко, П. Фугело, Б. Шевчук.

Відаючи належне науковому доробку зазначених авторів, питання фінансового забезпечення територіальних громад сучасної України у контексті децентралізації потребує свого подальшого дослідження та вирішення з урахуванням існуючих воєнно-політичних та соціально-економічних викликів, що постали перед українською державою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка теоретичних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення шляхів підвищення ефективності фінансового забезпечення територіальних громад сучасної України у контексті децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. За загальноприйнятим визначення, *децентралізація* – це процес розширення прав і повноважень органів місцевого самоврядування при одночасному їх обмеженні для відповідних органів державної влади з метою підвищення ефективності управління громадськими справами, реалізації програм регіонального та місцевого значення та надання місцевих державних послуг. Тобто при децентралізації центральні державні органи намагаються максимально розвантажити себе від місцевих функцій, концентруючись на реалізації загальнонаціональних функцій.

На основі цього, під децентралізацією ми розуміємо складне комплексне явище у правовій демократичній державі, що полягає у передачі центральними органами державної влади певного обсягу владних повноважень суб'єктам управління нижчого рівня, які володіють необхідними правами, обов'язками і ресурсами. Кінцевою метою такого перерозподілу владних повноважень є можливість прийняття ефективних управлінських рішень на державному, регіональному і місцевому рівнях. Загальними властивостями децентралізації можна вважати такі положення: децентралізація є складним явищем усіх управлінських систем; негативні наслідки, пов'язані із децентралізацією, можна зменшити методами правового регулювання; ступінь децентралізації управління свідчить про рівень розвитку демократії; посилення децентралізації є однією з основних цілей сучасної правової демократичної держави. Децентралізація надзвичайно тісно пов'язана із принципом субсидіарності, який є основним у праві Європейського Союзу і виступає базовою вимогою Європейської хартії місцевого самоврядування. Принцип субсидіарності вимагає, щоб рішення у державі приймалися на нижчому можливому рівні, а верхні ланки управління вдавались до будь-яких дій тільки у тому випадку, якщо ці дії будуть ефективніші за відповідні дії нижніх ланок [8, с. 167-168]. Дотримання принципу субсидіарності є надзвичайно важливим для сучасної України у контексті того, що 23 червня 2022 року Україна стала кандидатом на вступ до Європейського Союзу.

Розрізняють три типи децентралізації: 1) політичну; 2) адміністративну; 3) фінансову. Політична децентралізація означає

делегування політичної влади разом із новими функціями та ресурсами субнаціональним органам управління, що мають визначені права та політично підзвітні місцевим виборцям. Адміністративна децентралізація означає передачу функцій управління центральними органами влади місцевим або розширення повноважень підпорядкованих органів управління (адміністративна децентралізація поділяється на власне децентралізацію та деконцентрацію). Фінансова (фіскальна) децентралізація означає розподіл функцій, фінансових ресурсів та відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління [8, с. 167].

Базовим елементом ефективної системи влади в Україні у процесі децентралізації є спроможні територіальні громади, у яких місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктура та людські ресурси є достатніми для вирішення органами місцевого самоврядування комплексу питань місцевого значення, що передбачені законом, в інтересах жителів громади [6].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «територіальна громада»: як територіально-об'єднана сукупність людей, що формується на основі соціально-територіальних розбіжностей у специфічне соціальне утворення; як суб'єкт місцевого самоврядування; як базова адміністративно-територіальна одиниця тощо [7]. Під територіальною громадою ми розумітимемо публічно-правове утворення, утворене у результаті реорганізації сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, які об'єдналися шляхом приєднання до юридичної особи: сільської, селищної, міської ради, розташованої в адміністративному центрі територіальної громади. Територіальна громада має повноваження щодо формування, розподілу та використання відповідних фондів. Держава здійснює фінансове забезпечення шляхом надання територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій з урахуванням соціального плану.

Процес децентралізації включає у себе чотири основні напрями: інституційний; функціональний; інфраструктурний та фінансовий. Інституційний – має забезпечити правову базу та сформувати організаційну структуру з визначенням повноважень державних і

місцевих органів влади; функціональний – покликаний визначити функції та повноваження суб'єктів державного управління відповідно до принципу субсидіарності; інфраструктурний – має на меті оптимізувати мережу установ та організацій, що надають публічні послуги; фінансовий – сформувати систему фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування для задоволення потреб населення певної території [5].

Фінансова децентралізація багатьма експертами визнається одним із найскладніших аспектів децентралізації державної влади, під якою ми розумітимемо самостійність у підходах до управління з урахуванням багатоманітності місцевих особливостей при збереженні єдності в основному, суттєвому; виявляється у делегуванні повноважень від органів державного управління до місцевого самоврядування; на практиці виявляється як передавання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, розширення повноважень нижчих органів за рахунок вищих за рівнем [4, с. 166]. Сутність фінансової децентралізації доцільно розглядати крізь призму трьох основних детермінант:

1) децентралізація у видатковій сфері – факт наділення органів місцевого самоврядування правом розпоряджатися фінансовими ресурсами, необхідними для їх діяльності та виконання покладених на них завдань;

2) децентралізація у доходній сфері – надання органам місцевого самоврядування права отримувати свої власні доходи відповідно до фіксованого переліку у розмірі (встановлюється самостійно), достатньому для їх належної та якісної роботи;

3) право на процедурну та організаційну самостійність – формування, затвердження, виконання фінансових планів, кошторисів, бюджетів, звітність та контроль під відповідальністю певного органу, тієї чи іншої місцевої посадової особи [9, с. 295].

У зв'язку із цим, узагальнену децентралізацію можна визначити як процес передачі повноважень та фінансових ресурсів для їх реалізації від органів державної влади до органів місцевого самоврядування з метою задоволення інтересів жителів територіальних

громад, підвищення якості надання публічних послуг та активізації розвитку регіонів. Система фінансового забезпечення місцевого самоврядування визначається як сукупність правових норм, фінансових інститутів, інструментів та фінансових відносин між органами державної влади, місцевим самоврядуванням, суб'єктами господарювання та громадянами у процесі надання суспільних благ та їх ресурсного забезпечення.

Фінансова децентралізація вбачається складним явищем. Існуюча в Україні система міжбюджетного вирівнювання, з одного боку, має позитивний ефект, оскільки дозволяє частково нівелювати регіональні соціально-економічні асиметрії; а з іншого – мета міжбюджетних трансфертів сьогодні полягає не у вирівнюванні бюджетних можливостей регіонів, а зводиться до вирівнювання можливості забезпечення бюджетних зобов'язань перед населенням регіонів, що, у свою чергу, знижує потенціал регіонального розвитку. Беручи до уваги всі негативні аспекти таких явищ, як дотації, субвенції, гранти тощо їх все ж таки неможливо повністю виключити як шляхи забезпечення місцевих бюджетів необхідними фінансовими ресурсами. Вони є вкрай необхідними тим територіальним громадам, у яких через об'єктивно-суб'єктивні події та дії не вдається розширити економічний потенціал в обсязі, необхідному для забезпечення формування місцевих доходів [9].

На підставі аналізу даних Державного вебпорталу бюджету для громадян [2] (табл. 1) доходимо висновку, що одним із характерних положень фінансової децентралізації України є те, що незважаючи на кардинальні зміни бюджетного та податкового законодавства, основним бюджетоутворюючим податком на місцевому рівні залишається загальнодержавний податок – податок на доходи фізичних осіб. Однак місцеві бюджети України постійно зазнають втрат податку з доходу фізичних осіб через повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію України, існування тіньових схем виплати заробітної плати, велику кількість внутрішньо переміщених осіб, високий рівень зовнішньої вимушеної та трудової міграції працездатного населення на роботу за кордон. Зростання надходжень із цього джерела відбувається в основному лише за рахунок значного підвищення рівня мінімальної заробітної плати.

Таблиця 1

Структура доходів місцевих бюджетів (2019-2022 р.)

Складові надходжень місцевих бюджетів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	
<u>Податкові надходження, зокрема:</u>	270546	48	285572	61	307504	62	* Інформація буде оброблена Міністерством фінансів України, Державною казначейською службою України, Державною службою статистики України по завершенню першого кварталу 2023 року
ПДФО і військовий збір	163587	29	177826	38	196913	40	
Податок на прибуток підприємств	10025	2	9766	2	9442	2	
Транспортний податок	-	0	0,6	0	-	0	
Рентна плата	4953	1	4678	1	4631	1	
Акцизний податок	13896	2	14430	3	15099	3	
Екологічний податок	2149	0	2142	0	1794	0	
Збір за забруднення навколишнього середовища	0,3	0	0,07	0	0,01	0	
Податок на майно	36879	7	37826	8	39503	8	
Збір за паркування транспортних засобів	68636	12	99	0	109	0	
Туристичний збір	151	0	172	0	145	0	
Єдиний податок	33599	6	37241	8	39867	8	
<u>Неподаткові надходження, зокрема:</u>							
Доходи від власності та підприємницької діяльності	1250	0	950	0	614	0	
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	4538	1	4414	1	4127	1	
Інші неподаткові надходження	2479	0	1992	0	790	0	
Власні надходження бюджетних установ	17613	3	13996	3	13236	3	
<u>Доходи від операцій з капіталом</u>	2929	1	3473	1	4025	1	
Надходження від органів державного управління (міжбюджетні трансферти)	260302	46	160177	34	161208	33	
РАЗОМ	560528	100	471480	100	492150	100	

Джерело: складено автором на основі [2].

Фінансова криза 2008 року стала своєрідним каталізатором неефективності вітчизняного управління регіональним розвитком, а окупація та анексія Автономної Республіки Крим російською федерацією (2014 рік) та військові дії в окремих районах Донецької та Луганської областей (2014–2021 рік) стали основним чинником дестабілізації процесів регіонального розвитку, що спричинило економічний спад через втрату контролю над певною частиною території та її економічною та господарською спроможністю. Варто зазначити, що слабка регіональна політика в Україні, зокрема, щодо впливу на соціальну цілісність та згуртованість українського суспільства, ігнорування економічних та соціальних особливостей розвитку означених областей, відсутність адекватно-дієвих заходів внутрішньої політики у відповідь на тривалу «м'яку» інтеграцію територій, що межують із російською «зоною впливу», а також прогалини у зовнішній політиці щодо сусідніх країн, намітили передумови трансформації гібридної війни у повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію України.

Повномасштабне російське вторгнення 24 лютого 2022 року призвело до економічної, соціальної та гуманітарної кризи в Україні, нових викликів, ризиків і проблем: щонайменше 12 мільйонів людей вимушені були покинути свої домівки, 3,5 мільйони людей опинилися у статусі біженців (які завдяки різним європейським програмам підтримки, мають змогу лишатися закордоном протягом 1,5–3 років або у перспективі можуть навіть і не повернутися в Україну), 8 мільйонів – стали внутрішньо переміщеними особами (тобто відбувається колосальна втрата людського капіталу та масштабний перерозподіл трудових ресурсів усередині країни), існують реальні можливості посилення загрози продовольчої безпеки та фінансової стабільності країни, відбувається зупинка малого та середнього бізнесу і великих підприємств у зоні бойових дій, знищення критичної інфраструктури та житла, блокада морських портів (як наслідок, скорочення ключових експортних позицій), втрата доходів та засобів існування домогосподарств тощо. Окреслена ситуація надзвичайно ускладнює виживання, життєдіяльність та розвиток усіх регіонів і територіальних громад України, як тих, що знаходяться у зоні бойових дій, так і тих, що знаходяться на прифронтовій території та у

тилу. Окреслена ситуація може виступити основним чинником реалізації подальшої реформи децентралізації загалом та фінансової децентралізації зокрема у воєнний і післявоєнний період.

Особливості сучасної воєнно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні не дають підстав стверджувати щодо рівних можливостей для реалізації повсюдної фінансової децентралізації через повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію суверенної України, існування поствоєнних та тимчасово окупованих територій тощо. Водночас успіх децентралізації влади на звільнених територіях України загалом та Донецької і Луганської областей зокрема, стане одним із потужних чинників реінтеграції жителів тимчасово окупованих територій після деокупації.

Російська агресія щодо України об'єктивно ускладнює децентралізацію державної влади, а отже, і як наслідок, – фінансову децентралізацію. З урахуванням дій російської федерації території громад сучасної України з позиції організації влади можна поділити на три основні категорії:

- звільнені території, на яких повністю відновлено передбачений законом порядок щодо функціонування місцевого самоврядування, а також території, які взагалі не були окуповані;
- звільнені прифронтові території, на яких діє особливий порядок управління (припинено функціонування окремих органів місцевого самоврядування);
- території, які тимчасово залишаються під контролем окупаційних військ російської федерації.

На прикладі Донецької та Луганської областей варто зазначити, що основними конкретними завданнями, які стоять перед місцевою владою зазначених областей, є відновлення пошкодженої внаслідок бойових дій інфраструктури та вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб. У зв'язку із цим витрати місцевих бюджетів вищі у порівнянні з аналогічними в інших регіонах України. Водночас у територіальних громадах, розташованих поблизу зони бойових дій або які постраждали внаслідок російської воєнної агресії, покрити витрати на відновлення та розвиток комунальної інфраструктури за рахунок приватних інвестицій практично неможливо. У зв'язку із цим існує ризик фінансової неспроможності цих територіальних

громад. Суттєвою проблемою є те, що значна частина фактичного населення територіальних громад (що відноситься до внутрішньо переміщених осіб) не має правових можливостей впливати на політику місцевої влади, оскільки не має права голосу на місцевих виборах або референдумах за місцем свого фактичного проживання [3].

Враховуючи результати аналізу сучасного стану фінансового забезпечення територіальних громад України у контексті децентралізації [2], важливість та проблемність функціонування складових фінансової системи, логічними шляхами її удосконалення вважаємо такі:

- зміцнення податкової бази органів місцевого самоврядування;
- формування стимулюючої системи вирівнювання;
- підвищення ефективності системи міжбюджетних трансфертів;
- підтримка розвитку економічної, господарської та інвестиційної діяльності;
- активізація ролі громадськості у процесі фінансового забезпечення розвитку територіальних громад;
- навчання суб'єктів фінансового забезпечення розвитку територіальних громад та наукові дослідження з питань фінансової підтримки розвитку територіальних громад;
- посилення співпраці із закордонними і міжнародними урядовими та неурядовими організаціями (підписання меморандумів, договорів тощо);
- активізація участі у проєктах і грантах Європейського Союзу;
- пошук роботи з українською спроможною діаспорою (проєкт «Global Ukraine») тощо.

Окрім того, діяльність органів місцевого самоврядування у контексті вирішення проблем розвитку територіальних громад має бути активніше спрямована на пошук альтернативних джерел фінансування (*рис. 1*).

Рис. 1. Альтернативні джерела фінансування територіальних громад України

Джерело: складено автором

У різних територіальних громадах і регіонах, відповідно, у різній мірі актуальною постає проблема залучення інвестицій під час російської збройної агресії та її наслідків. У публічному просторі активно обговорюються питання щодо майбутньої відбудови країни, релокації бізнесу, залучення донорського фінансування та інвестицій тощо. У зв'язку із цим пропонуємо алгоритм дій відносно залучення територіальними громадами сучасної України інвестицій під час російсько-українського протистояння (рис.2).

1. СТВОРЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ДЛЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
1.1. Проведення SWOT-аналізу, визначення сильних сторін громади та можливостей для розвитку під час російської збройної агресії;
1.2. Визначення ключових цілей та мети інвестиційної діяльності;
1.3. Формування портрету потенційного інвестора;
1.4. Формування «портфелю» з документами, які знадобляться під час роботи з інвесторами: а) інвестиційна стратегія територіальної громади; б) інвестиційний паспорт громади (стисле та інформативне резюме громади, яке має привабити та зацікавити потенційного інвестора; документ має містити актуальну інформацію про громаду, підприємства та можливості на її території); в) перелік інвестиційних пропозицій; г) технічні та допоміжні документи.
2. ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРИВАБЛИВИХ ГАЛУЗЕЙ:
2.1. Здійснення зустрічей із місцевими громадськими організаціями та авторитетними активістами;
2.2. Здійснення спілкування із підприємцями;
2.3. Проведення аналізу попередніх проєктів, реалізованих у громаді.
3. РОЗРОБКА «ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПАПКИ» ДЛЯ МАЙБУТНІХ ІНВЕСТОРІВ (СПРОЩЕНОЇ ВЕРСІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПАСПОРТУ, ЯКА МІСТИТЬ УЗАГАЛЬНЕНУ ІНФОРМАЦІЮ):
3.1. Адаптація інвестиційного паспорта у зрозумілий та доступний формат із використанням діаграм, інфографіки, схем, таблиць, фото тощо;
3.2. Додання до цих матеріалів описів успішних проєктів, реалізованих на базі громади;
3.3. Прикріплення переліку власних інвестиційних пропозицій.
4. ПОШУК ІНВЕСТОРІВ ТА ПРОСУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ГРОМАДИ:
4.1. Звернення до бізнес-об'єднань регіону та країни загалом;
4.2. Поширення інформації між впливовими стейкхолдерами;
4.3. Комунікація із донорськими організаціями, що мають контакти підприємців;
4.4. Публікування відповідних матеріалів у медіа, засобах масової інформації, мережі «Інтернет», соціальних мережах тощо;

4.5. Звернення по допомогу до: а) агенцій регіонального розвитку; б) торгово-промислових палат; в) комерційних управлінь посольств України; г) офісу з розвитку підприємництва та експорту.
5. КОМУНІКАЦІЯ З ІНВЕТОРАМИ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ
6. ПІДТРИМАННЯ ЗВ'ЯЗКУ З ІНВЕТОРАМИ ПІСЛЯ СТАРТУ СПІВПРАЦІ
7. РЕГУЛЯРНЕ ЗВІТУВАННЯ ПРО ХІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ
8. ВИКОНАННЯ ВЗЯТИХ НА СЕБЕ ЗАБОВ'ЯЗАНЬ

Рис. 2. Алгоритм залучення громадами інвестицій під час російсько-українського протистояння
Джерело: складено автором на основі [1].

Застосування на практиці вищенаведеного алгоритму сприятиме залученню територіальними громадами інвестицій під час російської збройної агресії проти України, і як наслідок – покращенню соціально-економічної ситуації у громаді та регіоні.

Отже, однією із рушійних сил соціального та економічного розвитку країн є місцеве самоврядування, у контексті сучасної України – територіальні громади. Комплексна реформа децентралізації покликана забезпечити органам місцевого самоврядування, відповідно до принципу субсидіарності, можливість самостійно вирішувати всі місцеві питання власними можливостями і ресурсами, зокрема фінансовими. Необхідність вирішення проблеми фінансового забезпечення територіальних громад, а отже і регіонів країни, набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів, що постали на шляху вітчизняного державотворення.

Висновки. Соціально-економічний розвиток територіальних громад України безпосередньо залежить від рівня фінансової забезпеченості. У країні сформовано засади місцевого самоврядування та територіальної організації влади, реформовано бюджетне та податкове законодавство у частині здійснення процесів децентралізації, внаслідок чого органи місцевого самоврядування отримали фінансові ресурси, додаткові повноваження та інструментарій для забезпечення сталого розвитку територіальних громад та регіонів.

Відкритим лишається питання людського фактору та ролі особистості щодо реалізації наданих можливостей.

Разом з тим, необхідно на рівні держави та органів місцевого самоврядування працювати над збільшенням частки власних доходів у бюджетах територіальних громад. Особливу увагу слід приділити оптимізації податкових надходжень, зокрема податку на доходи фізичних осіб як бюджетоутворюючого. Сучасний воєнно-політичний та демографічно-міграційний стан не забезпечує рівних можливостей для реалізації повсюдної децентралізації загалом та фінансової децентралізації зокрема, через наявність поствоєнних та тимчасово окупованих територій. Діяльність органів місцевого самоврядування у контексті вирішення проблем розвитку територіальних громад має бути активно спрямована на пошук інвесторів, підтримку окремих підприємств, що створюють відповідні зони розвитку, пошук альтернативних джерел фінансування та доходів.

Питання децентралізації постануть архіактуальними у післявоєнний період відновлення України. Процеси децентралізації державної влади та фінансової децентралізації у поєднанні із підтримкою держави та використанням додаткових джерел фінансування позитивно впливатимуть на ефективність економічного становлення та розвитку різномірних територій країни. Розробка єдиної і універсальної стратегії економічного розвитку країни не дозволить врахувати існуючі та майбутні особливості територій і, порівняно зі стратегією економічного відновлення та розвитку окремої територіальної громади та окремого регіону, може виявитися менш ефективною та обмежено придатною на окремих територіях країни.

Права та повноваження, передані на рівень місцевого самоврядування та регіону, дають змогу розробити дієву стратегію економічного розвитку, яка більшою мірою враховує потреби територіальної громади та регіону, особливості їх територій, історичну спеціалізацію виробництва та наслідки російської агресії.

У той же час необхідно враховувати, що розробка стратегії економічного розвитку потребує значного залучення фінансових, людських, часових та інших видів ресурсів. Для того, щоб витрачання цих ресурсів було дійсно економічно доцільним, необхідно порівняти обсяги витрачених ресурсів із прогнозованим економіч-

ним ефектом від успішної реалізації розробленої стратегії. У деяких випадках, з метою економії ресурсів, було б доцільно розробляти стратегію економічного розвитку не кожної територіальної громади та регіону, а груп територіальних громад та регіонів, об'єднаних за задалегідь визначеними критеріями.

Масштабні успіхи і прорахунки запровадження та удосконалення децентралізації загалом, та фінансової децентралізації зокрема, можна буде виявити лише у довгостроковій перспективі, а своєрідним маркером цього слугуватиме процес післявоєнного відновлення територіальних громад та регіонів України.

У контексті даного дослідження *перспективними напрямками* подальших теоретико-практичних досліджень вважаємо такі:

- фінансова спроможність деокупованих територій України (Автономна Республіка Крим, Донецька та Луганська області): моделювання ситуації;
- мінімізація фінансових диспропорцій територіальних громад та регіонів післявоєнної України;
- фінансові перспективи розвитку територіальних громад та регіонів України у післявоєнний період;
- фінансове забезпечення територіальних громад і регіонів України у контексті отримання Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Стаття надійшла до редакції: 17.08.22

PROBLEMS OF THE FORMATION OF FINANCIAL SUPPORT OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF MODERN UKRAINE IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION

Stanislava Sydorenko, Graduate student of the Department of Management and Marketing, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine.

Ihor Prykhodko, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine.

The article substantiates the relevance of the study of financial provision of territorial communities of modern Ukraine in the context of decentralization. In the presented work, the theoretical foundations were developed and practical recommendations were provided for improving the ways of increasing the efficiency of financial provision of territorial communities of Ukraine in the context of decentralization. From the standpoint of the challenges of the domestic present, such fundamental concepts as “decentralization” and its properties, types and directions are revealed; “financial decentralization”; “local community”. The essence of financial decentralization is considered through the prism of three main determinants: decentralization in the expenditure sphere; decentralization in the revenue sphere; the right to procedural and organizational independence. The factors that hinder the provision of equal opportunities for the implementation of universal decentralization in general and financial decentralization in particular are identified. Based on the analysis of the revenue structure of local budgets for 2019-2022, it was found that despite the drastic changes in the budget and tax legislation, the main budget-forming tax at the local level remains the national tax - the tax on the income of individuals. In the context of decentralization, the situation in Ukraine after the full-scale Russian invasion is characterized. Three main categories of Ukrainian community territories are characterized, taking into account the aggressive actions of the Russian Federation. The consequences of the Russian invasion for the financial support of territorial communities and regions are outlined. Taking into account domestic realities, the need to intensify the search for alternative sources of funding for communities is substantiated, and their options are given. An algorithm of actions regarding the attraction of investments by territorial communities during the Russian-Ukrainian confrontation is proposed.

Key words: public administration, decentralization, sources of financing, investments, region, territorial communities, financial decentralization, financial support.

Received: 17.08.22

References

1. Biznes.Raion. Yak hromadi zaluchyty investytsii pid chas viiny. Infografika [Business. District. How the community to attract investment during the war. Infographics]. Retrieved from <https://business.rayon.in.ua/news/541368-yak-gromadi-zaluchiti-investitsii-pid-chas-viyni-infografika> [in Ukrainian].

2. Derzhavnyi vebportal biudzhetu dlia hromadian. Dokhody [State budget web portal for citizens. Income]. Retrieved from <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> [in Ukrainian].

3. Zhalilo, Y., Makarov, G., Danyliak, O., Rudenko, A., Romanova, V., Pavlenko, I. et al. (2018). Detsentralizatsiia vlady: yak zberehty uspishnist v umovakh novykh vyklykiv: analitychna dopovid [Decentralization of power: how to maintain success in the face of new challenges: analytical report]. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [in Ukrainian].

4. Odintsova, H. (2011). Detsentralizatsii derzhavnoi vlady. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia [Decentralization of state power. Encyclopedia of public administration]. Yu. V. Kovbasiuk et al. (Eds.), (Vols. 1-8). Kyiv: Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy [in Ukrainian].

5. Prots, V. (2018). Detsentralizatsiia v systemi finansovoho zabezpechennia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Decentralization in the system of financial support of local self-government bodies]. *Suchasni problemy ekonomiky ta finansiv – Modern problems of economics and finance*: Proceedings of the international scientific and practical conference. Kyiv: KNEU, pp. 183-185 [in Ukrainian].

6. Sytnyk, N.S., Stasyshyn, A. V., Zakhidna, O. R. et al. (2019). *Finansy obiednanykh terytorialnykh hromad: navchalnyi posibnyk* [Finances of united territorial communities: study guide]. N.S. Sytnyk (Eds.). Lviv: Lviv Ivan Franko National University [in Ukrainian].

7. Tymechko, I. (2019). *Terytorialna hromada u transkordonnomu prostori: chynnyky, zakonmirnosti, priorytety rozvytku: monohrafiia* [Territorial community in the cross-border space: factors, regularities, development priorities: monograph]. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy» [in Ukrainian].

8. Shevchuk, B. (2011). Detsentralizatsiia. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 t. [Decentralization. Encyclopedia of public administration]. Yu. V. Kovbasiuk et al. (Eds.), (Vols. 1-8). Kyiv: Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy [in Ukrainian].

9. Fuhelo, P., Zharikova, O., Blishchuk, K., Baranovska, T., & Gudzenko, N. (2022). Financial support of territorial communities of Ukraine in the context of decentralization. *Independent Journal of Management & Production*, 13 (3), 291-309 [in English].

10. Shtyrov, O., Kobec M. (2015). Perspektyvy rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini [Prospects for the development of territorial communities in the conditions of decentralization of power in Ukraine] *Naukovi pratsi Seriiia : Derzhavne upravlinnia*. Т. 254, vol. 242. - pp. 120-125. *nbuv.gov.ua* Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2015_254_242_22 [in Ukrainian].

Відомості про автора / Information about the Author

Сидоренко Станіслава Валеріївна: Дніпровський державний аграрний-економічний університет, вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, 49000, Україна.

Stanislava Sydorenko: Dnipro State Agrarian and Economic University, Serhii Yefremov Street, 25, Dnipro, 49000, Ukraine.

ORCID.ORG/ 0000-0002-8456-6815

E-mail: sydorenkostanislava@gmail.com

Приходько Ігор Павлович: Дніпровський державний аграрний-економічний університет, вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, 49000, Україна.

Ihor Prykhodko: Dnipro State Agrarian and Economic University, Serhii Yefremov Street, 25, Dnipro, 49000, Ukraine.

ORCID.ORG/ 0000-0002-1400-7348

E-mail: prihodko_igor@ukr.net